

3. Глущенко Ю. А. Практика запровадження програмно-цільового методу [Електронний ресурс] / Ю. А. Глущенко. - Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/prpdaa/econ/2011_2_t1/077.pdf.

4. Крикун Т. І. Інституційні засади розвитку системи управління видатками бюджету [Електронний ресурс] / Т. І. Крикун. - Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2012_1/Krikun.pdf.

5. Лозова О. М. Державні видатки у бюджетному регулюванні економічної стабілізації / О. М. Лозова // Наука й економіка. - 2010. - № 1 (17). - С. 28-36.

6. Лютий І. Суперечності планування видаткової частини Державного бюджету України / І. Лютий, Л. Савич // Формування ринкової економіки в Україні. - 2009. - № 19. - С. 81-87.

7. Михайленко С. В. Міжнародний досвід планування бюджету / С. В. Михайленко // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 9 (111). - С. 215-222.

8. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України / Ю. В. Пасічник. - [2-ге вид., перероб. і доп.]. - К. : Знання, 2008. - 670 с.

9. Сялямон-Міхеєва К. Д. Сучасний стан формування видатків бюджету України: особливості використання /

К. Д. Сялямон-Міхеєва // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). - 2009. - № 4 (47). - С. 72-81.

10. Самошкіна О. А. Перспективне прогнозування видатків бюджету та його вплив на соціально-економічний розвиток / О. А. Самошкіна // Наукові праці НДФІ. - 2008. - № 4 (45). - С. 112-117.

11. Сафанова Л. Д. Бюджетний менеджмент / Л. Д. Сафанова. - К. : КНЕУ, 2001.

12. Табачун Б. М. Нормативне регулювання та ефективність використання програмно-цільового методу бюджетування в Україні / Б. М. Табачун // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. - № 3 (12). - С. 31-34.

13. Фещенко Л. В. Бюджетна система України / Л. В. Фещенко, П. В. Проноза, Н. В. Кузьминчук. - К. : Кондор, 2008. - 440 с.

14. Юрій С. І. Казначейська система / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. Й. Мац. - Тернопіль, 2002. - 394 с.

15. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2006-2011 роки // Міністерство фінансів України.

T. Tabakova

THE MAIN PRINCIPLES OF PLANNING BUDGET EXPENDITURES IN UKRAINE

The study deals with the basic principles of expenditures planning. Detailed analysis of the budget expenditures planning shows that this process has deficiencies nowadays. The conclusions about the ways of budget expenditures planning optimization are made in the article.

Key words: budget expenditures planning, program-target method, budget, budget financing

© Т. Табакова

Надійшла до редакції 21.08.2012

УДК 330.341.1

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НІМЕЧЧИНИ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

АНДРІЙ ХІМЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент Донецького національного університету

ОЛЕКСАНДРА ПОПОВИЧ,

Донецький національний університет

У статті розглянуто сучасний стан інноваційної політики Німеччини та використання її досвіду в Україні. Детально представлена статистична інформація про джерела фінансування, а також перелік урядових програм, що сприяють розвитку науково-дослідницької діяльності. На базі проаналізованих даних запропоновані напрями вдосконалення інноваційного розвитку України.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна політика, інноваційна продукція.

Постановка проблеми. Останнім часом активізація інноваційного потенціалу є головним і найбільш актуальним завданням розвитку держави, оскільки цей фактор визначає її конкурентоспроможність на світовій арені. Упровадження інновацій стратегічно

важливе, оскільки забезпечує розвиток держави в економічній і соціальній сферах. Про те, що наявність розвинутого інноваційного потенціалу країни, його позитивна динаміка є необхідним чинником стійкого економічного зростання, свідчить і досвід заруб-

іжних країн. І цей досвід, зокрема проблеми оцінки, порівняння, механізми інноваційної політики держави, конкретні заходи та урядові програми можуть бути корисними для нашої країни за умови правильної інтерпретації та певної адаптації до українських реалій та традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень інноваційного потенціалу зарубіжних країн представлені в працях О. Амоші, В. Аньшина, Н. Гапоненко, Н. Гончарової, В. Гейця, А. Дагаєва, Е. Стародубцева, В. Соловйова та інших дослідників, у них висвітлені теоретичні основи інноваційного потенціалу зарубіжних країн та їх окремих регіонів. Однак досвід інноваційної політики розвинутих країн потрібно відстежувати постійно й вивчати в часі перебіг інноваційних процесів у тих країнах, які вважаються найбільш просунутими за рівнем технологічного розвитку підприємств, наявністю досконалої системи створення науково-технічної продукції, сталої інноваційної інфраструктури та державного регулювання інноваційної діяльності. З огляду на це, актуальним видається вивчення досвіду інноваційної діяльності Німеччини, що займає провідне місце у світі за інноваціями в найбільш важливих сферах науково-технічної діяльності (авіабудування, автомобільна промисловість, суднобудування, дослідження космосу, технології енергозбереження тощо) [5].

Метою статті є вивчення сучасного стану інно-

ваційної політики Німеччини й оцінка можливості використання її досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. У міжнародному контексті здатність Німеччини до інновацій вважається однією з найкращих. Так, за даними бюро статистики Федеративної Республіки Німеччини, у 2011 р. країна займає восьме місце в рейтингу інноваційного розвитку серед великих країн світу. Однак у виробництві інноваційної продукції й проникненні на міжнародні ринки Німеччина посідає третє місце після таких провідних лідерів, як Ірландія й Швейцарія, при цьому випереджаючи Швецію, Корею й США [4].

Однією з основних особливостей інноваційної політики Німеччини є надання урядом фінансової підтримки розвитку довгострокових і ризикових досліджень у ключових областях науково-технічної й виробничо-господарської діяльності. Спонсорство здійснюється за рахунок Федерального уряду Німеччини (58 %) і фінансування Федеральних земель (42 %) [5].

Урядові витрати на розвиток інноваційної сфери є значними й становлять 2,47 % від загального обсягу ВВП [2]. Спостерігається позитивна динаміка валових внутрішніх витрат на наукові дослідження в порівнянні з 2000 р. (рис. 1). До 2015 р. Федеральний уряд разом із землями й підприємствами має намір збільшити витрати на НДДКР до 3 % від вартості ВВП.

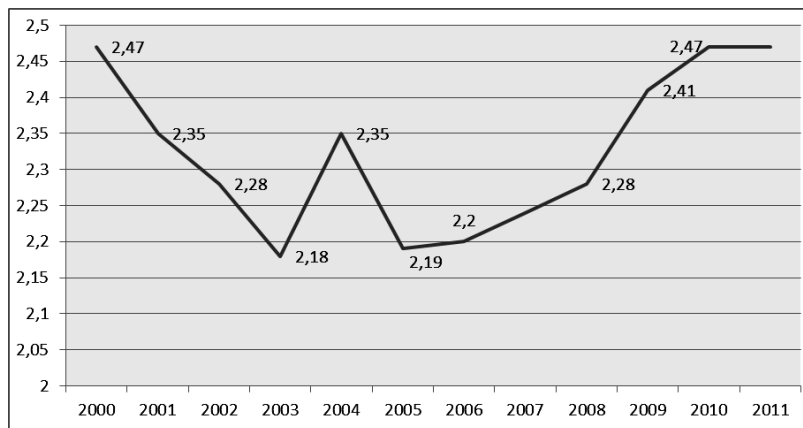

Рис. 1. Валові внутрішні витрати ФРН на науково-дослідну й дослідно-конструкторську діяльність у 2000-2011 рр. (у % до ВВП) [2].

Серед країн-членів Європейського Союзу Німеччина входить до п'ятірки лідерів (поряд зі Швецією, Фінляндією, Австрією й Данією) за обсягом коштів, що спрямовуються на розвиток науково-дослідної й дослідно-конструкторської діяльності у 2011 р. (рис. 2).

Наукові дослідження й інновації є основним пріоритетом уряду Німеччини, який розуміє їх як основу життєздатності країни.

Сьогодні реалізується цілий ряд державних програм із розвитку інноваційної складової суспільства. Назвемо деякі з них, найбільш значні:

1) "Пакт про вищу освіту - 2020" (*Higher Education Pact*), відповідно до якого планується значне підвищення кількості студентів-першокурсників, залучення вчених до сектора *MINT* (*mathematics, informatics, natural sciences and technology*), додаткове

фінансування дослідницької діяльності при університетах у розмірі 1,7 мільярда євро;

2) "Спільна ініціатива" (*Joint initiative for Research and innovation*): просування сучасних німецьких розробок і їх фінансування, підтримка молодих талантів; посилення кооперації й співробітництва між університетами країн; гендерна рівність;

3) "Стратегія інтернаціоналізації - наука без кордонів" (*Internationalisation Strategy - Science with out borders*): посилення кооперації між кращими дослідниками; постійне зміцнення кооперації поміж країнами, що розвиваються, у галузі освіти, досліджень; просування німецьких інновацій і досліджень;

4) "Співробітництво між компаніями й дослідницькими інститутами" (*Search for Companies & Research institutes*).

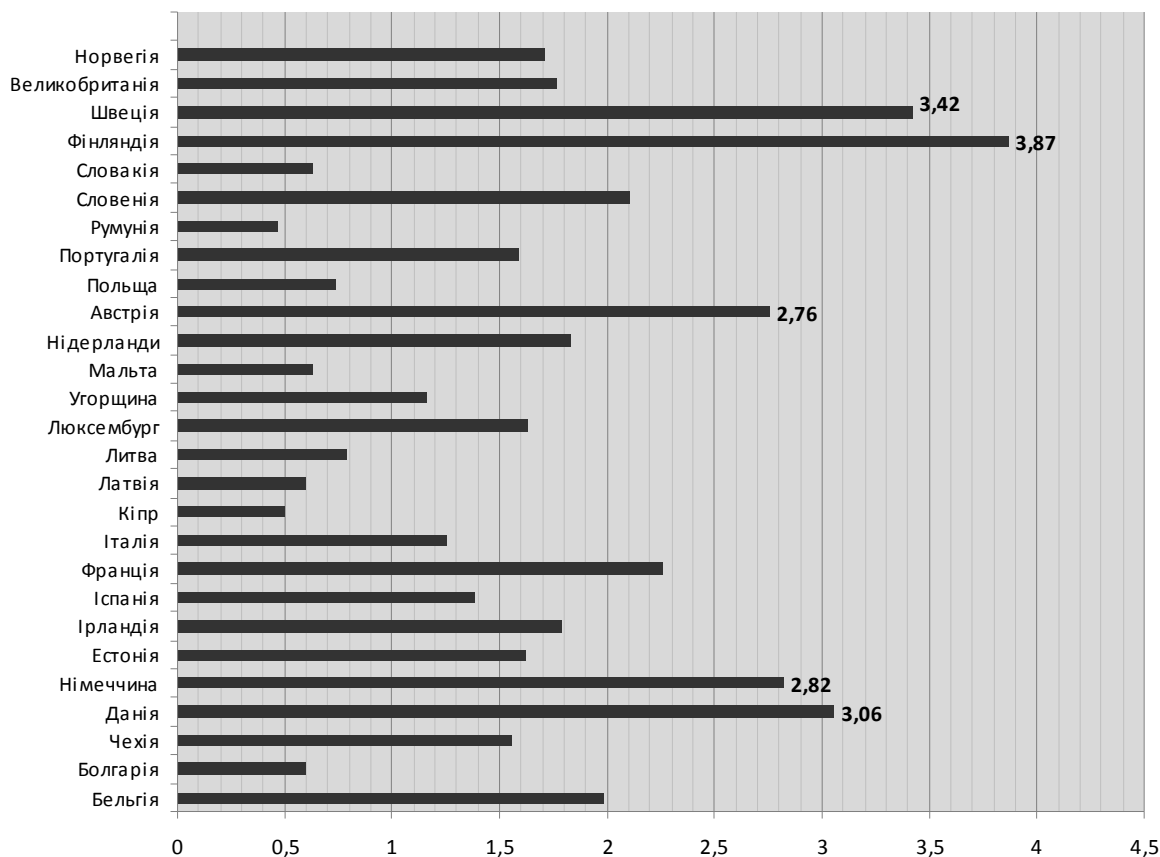

Рис. 2. Валові внутрішні витрати країн-членів ЄС на науково-дослідну й дослідно-конструкторську діяльність у 2011 році (% від ВВП) [2].

Основними пріоритетними напрямками інноваційного розвитку Німеччини є:

- зв'язок і мобільність (авіаційні, автомобільні технології; інформаційні й комунікативні технології; суднобудування; космічні технології);
- довілля й енергетика (енергозберігаючі технології; технології із захисту навколишнього середовища);
- здоров'я й безпека (дослідження в області здоров'я людини, медицина);
- міждисциплінарні технології (біотехнології, технології вдосконалення й створення нових матеріалів, нанотехнології, мікросистемні технології, оптичні технології, виробничі технології).

Німецькі науково-інноваційні системи мають широкі диференційовані структури. На суспільному рівні - університети, коледжі й університети прикладних наук. Існує широкий сектор неуніверситетських досліджень, що проводяться в приватних некомерційних організаціях. Окрім того, різні академії, фонди й центри інновацій, чотири науково-дослідних альянси, у яких ведуться дослідження в різних сферах наукового знання (*Max-Planck-Gesellschaft, Fraunhofer-Gesellschaft, Helmholtz Association, Wissenschaftsgemeinschaft Gottfried Wilhelm Leibnitz*). Усі вони роблять значний внесок у науково-дослідний сектор Німеччини (рис. 3).

Дослідні інститути розрізняються за видами дослідження (основні / прикладні) і фінансування (державне / приватне). У Німеччині зареєстровано близько 750 дослідницьких інститутів [5]. У певних областях і регіонах ці інститути поєднують свою

дослідницьку діяльність з участю в промислових кластерах для того, щоб мати можливість практичного впровадження своїх винаходів, а отже, працювати більш ефективно й удосконалювати та розвивати наукове знання.

Бюджет фінансування НДДКР Німеччини у 2011 р. склав 61,5 мільярда євро, із яких 69 % - із боку приватного сектора, 27 % - держава, 4 % - іноземні інвестиції. Пропорції державного й приватного фінансування змінюються залежно від типу інституту й виду дослідження (рис. 4). На частку інвесторів і підприємств із Німеччини припадає приблизно 11 % заявлених у всьому світі патентів у 2011 р.

Німеччина є лідером серед країн Європейського Союзу за кількістю зареєстрованих патентів. За даними статистики 2011 року, у ФРН було зареєстровано 12 553 патенти, а це означає, що на мільйон жителів припадає 153 патенти. Багато в чому це зумовлено однаковими умовами реєстрації патенту, промислового зразка або торговельної марки як для громадян Німеччини, так і для іноземців. Порядком інноваційної діяльності регулюється такими законами: "Про винаходи найманого працівника"; "Про корисні моделі"; "Про промислові зразки"; "Про винаходи в області мікроелектроніки"; "Про захист нових сортів рослин".

Патенти видаються за рішенням відомства ФРН із реєстрації патентів і фірмових знаків, уписуються до патентного реєстру й публікуються в патентному бюлетені. Процедура з видачі патенту обкладається державним збором (до 60 % від вартості винахо-

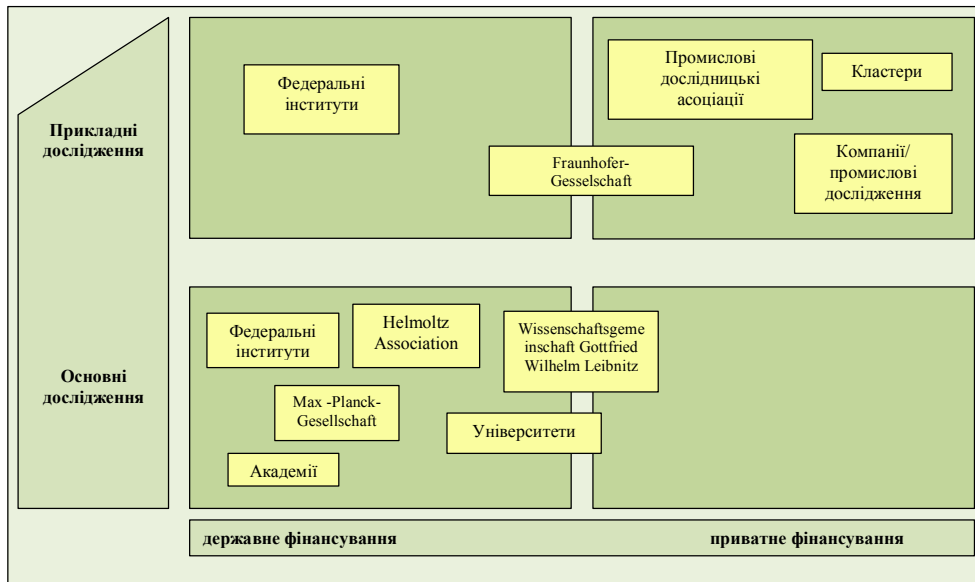

Рис. 3. Джерела й об'єкти фінансування НДДКР у Німеччині [складено автором].

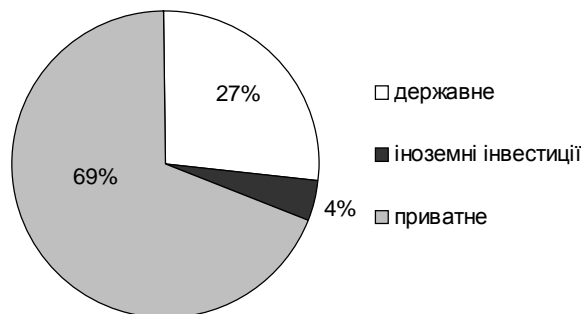

Рис. 4. Фінансування НДДКР у Німеччині у 2011 р. [5].

ду). У Німеччині також можна подавати міжнародну заявку на реєстрацію патенту або на отримання патенту в рамках Європейського Союзу.

Важливою для вивчення інноваційного потенціалу є система технопарків у Німеччині. Технологічний парк - це юридична особа, створена для ефективного використання наукових і технологічних ресурсів і тим самим для зміцнення економіки регіону. Місією технопарку є стимулювання регіонального розвитку й спрощення реалізації комерційних і промислових інновацій. Діяльність технопарку збагачує наукову й/або технічну культуру регіону, створює робочі місця й додану вартість. Усього на території ФРН зареєстровано 89 технопарків.

Крім власне технопарків, у Німеччині виділяють також їх різновиди:

- *технологічні інкубатори* (функція - комерціалізація наукових розробок; розташовуються в межах існуючого технопарку);

- *наукові / дослідницькі парки* (мають більш тісні, ніж у технопарків, зв'язки з університетами; у них концентруються високоосвічені кадри й наукомісткі дослідження);

- *технологічні ареали* (це кластери взаємозалежних підприємств, що працюють в одній галузі або у зв'язаних галузях, розташованих в одному географічному регіоні; ці підприємства мають загальну

інфраструктуру, ринок праці й послуг, а також однакові можливості й ризики).

Далі розглянемо ситуацію в Україні. Згідно з даними Державного комітету статистики, у 2011 році витрати на здійснення інноваційної діяльності склали 14333,9 млн грн (рис. 5). Обсяги фінансування інноваційних проектів збільшилися майже в 2,5 раза (на 8173,9 млн грн) у період з 2006 до 2011 р. На придбання машин, устаткування й програмного забезпечення витрачено 10489,1 млн грн, на придбання інших ресурсів - 324,7 млн грн, на дослідження й розробки - 1079,9 млн грн, із яких внутрішні й зовнішні розробки склали 833,3 й 246,6 млн грн відповідно. Питома вага підприємств, які займалися інноваціями, склала 16,2 %, що на 5,1 % більше порівняно з показниками 2006 р. У першому півріччі 2012 року витрати на здійснення наукових і науково-технічних робіт склали 4568,7 млн грн. Із них за рахунок Державного бюджету - 1803,1 млн грн, що становить 36,5 % загального бюджету [6].

Фінансування науково-дослідної й дослідно-конструкторської діяльності в Україні у 2011 році залежно від джерел надходження коштів розподілилося таким чином (рис. 6): 53 % - частка фінансування (7585,6 млн грн), 46 % - інші джерела (6542,2 млн грн), 1 % - державне (149,2 млн грн).

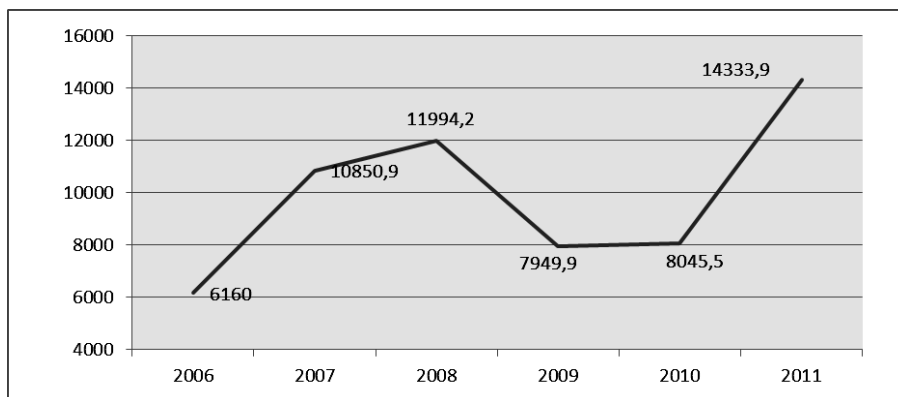

Рис. 5. Фінансування НДДКР в Україні у 2006-2011 р. (млн грн) [6].

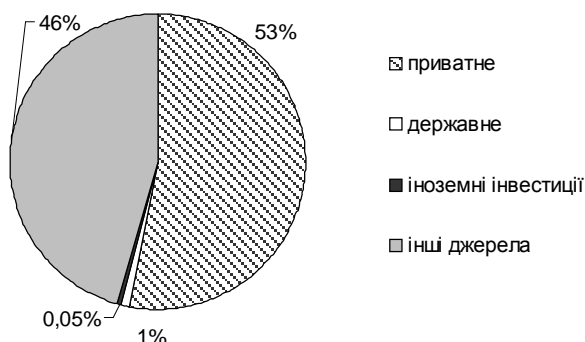

Рис. 6. Фінансування НДДКР в Україні у 2011 р. [6].

Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт у 2011 р. склав 10349,9 млн грн. Із них: фундаментальні дослідження - 2205,8 млн грн,

прикладні дослідження - 1866,7 млн грн, розробки - 4985,9 млн грн, науково-технічні послуги - 1291,5 млн грн.

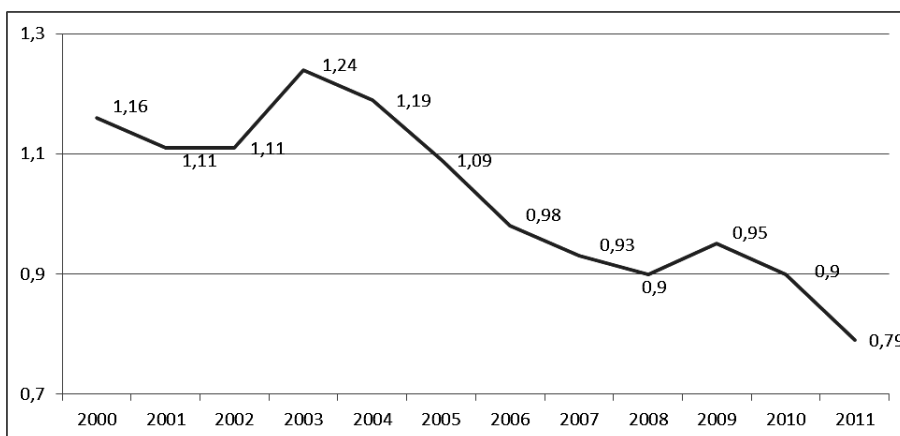

Рис. 7. Валові внутрішні витрати на науково-дослідну й дослідно-конструкторську діяльність в Україні у 2000-2011 р. (у % до ВВП) [6].

За станом на 01.10.2012 року (з 1992 року) в Україні всього зареєстровано 364 109 охоронних документів: 104 680 патентів на винаходи з урахуванням перереєстрованих авторських посвідчень; 73 646 патентів на корисні моделі; 23 754 патенти на промислові зразки; 161977 свідоцтв на знаки для товарів і послуг з урахуванням окремих реєстрацій; 12 свідоцтв на топографії ІМС (інтегральних мікросхем); 19 свідоцтв про кваліфіковані вказівки походження товарів; 21 свідоцтво на право використання зареєстрованих кваліфікованих позначень походження товарів [7].

У 2011 році в Державну службу інтелектуальної власності надійшло 5256 заяв про винаходи. Активність національних заявників у 2011 році зросла на 4 % порівняно з попереднім роком, активність іноземних заявників у подачі заяв на винаходи за національною процедурою - на 9 %. Кількість заяв, поданих по процедурі РСТ (Patent Cooperation Treaty), зменшилася на 7 %. Надійшла 131 заява від національних заявників для патентування винаходів за процедурою РСТ у закордонних країнах, що на 35 % перевищило показники попереднього року (табл. 1).

Таблиця 1. - Надходження заяв і видача патентів на винаходи в Україні у 2007-2011 р. [7]

Показник	2007	2008	2009	2010	2011
Надійшло заяв	6168	5697	4816	5311	5256
За національною процедурою:	3766	3149	2682	2811	2935
- від національних заявників	3440	2823	2432	2552	2652
- від іноземних заявників	326	326	250	259	283
За процедурою РСТ	2397	2548	2134	2500	2321
у тому числі від національних виробників	-	2	-	1	1
Видано: патентів на винаходи	4058	3832	4002	3874	4061
на ім'я національних заявників	2618	2399	2395	2034	1902
на ім'я іноземних заявників	1440	1433	1607	1840	2159
деклараційних патентів на винаходи	2	-	-	-	-
Діючих патентів на кінець року	28568	26929	24651	24617	24773

За вказаними цифрами про кількість винаходів, обсяги виконаних НДДКР та суми фінансування, які виділялися державою чи приватними інвесторами, стоїть, як показує аналіз, невпинне зменшення всіх цих складових, а основна причина такого екстенсивного розвитку - намагання керівництва "латати діри на сорочці" нашої економіки замість того, щоб пошити нову. Перетворення, що відбуваються сьогодні в інноваційній сфері української економіки, свідчать про відсутність чіткої організації й збалансованості процесу науково-технічного розвитку. Упровадження ефективного механізму інноваційного розвитку України пов'язане з безліччю

проблем організаційного, економічного й суспільного характеру. У сучасних умовах розвитку ринкового механізму в Україні інноваційний потенціал країни і її регіонів має наповнюватися новим, більш глибоким змістом, а залежність подальшого стійкого соціально-економічного розвитку регіонів від рівня реалізації їхнього інноваційного потенціалу повинна стати фундаментальною.

На основі порівняння інноваційних процесів у Німеччині та в Україні можна сформулювати такі напрями вдосконалення інноваційного розвитку в Україні (рис. 8).

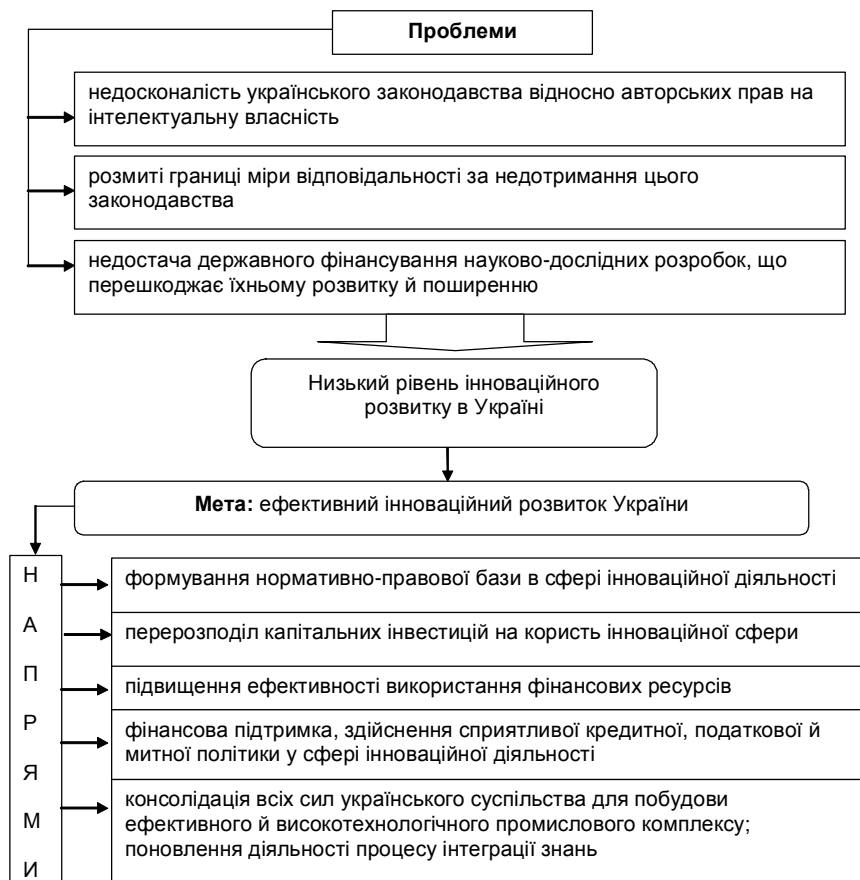

Рис. 8. Напрями вдосконалення інноваційного розвитку в Україні [складено автором].

Висновки

Досвід інноваційної політики Німеччини багато в чому є позитивним для України, однак структурні

зміни, які відбулися від дня набуття Україною незалежності, характеризуються високим відставанням від розвинених країн. В Україні в останні роки спос-

терігається істотне падіння інноваційної активності промислових підприємств, зокрема за період 1994-2009 рр. майже в 2,5 раза, а саме: з рівня 26 % у 1994 р. до рівня 11,5 % у 2010 р. [3].

Проаналізувавши сучасний стан і тенденції розвитку інноваційної сфери в Німеччині, для розвитку інноваційного потенціалу України пропонуємо проведення таких заходів:

- підвищити коопераційні зв'язки між університетами й підприємствами у сфері НДДКР шляхом створення центрів із кооперації університетів і промисловості, міждисциплінарних центрів, інноваційних центрів із передавання технологій малому й середньому бізнесу;

- створити систему співробітництва у сфері інноваційної діяльності між Україною й Німеччиною;

- надати цільові програми підтримки інноваційної діяльності;

- надати фінансову підтримку розвитку довгострокових і ризикових досліджень у ключових галузях науково-технічної й виробничо-господарської сфер;

- збільшити пільги, які стимулювали б науково-технічний прогрес й інноваційну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гец В. Н. Инновационные перспективы Украины / В. Н. Гец, В. П. Семиноженко. - Харьков: Константа, 2008. - 274 с.
2. Сайт "EuropeanComission" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec>.
3. Сайт "Государственная служба статистики Украины" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Официальный сайт статистической информации в Германии "De_stat" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.destatis.de>
5. Официальный сайт "ResearchinGermany" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.research-in-germany.de>
6. Офіційний сайт "Державний комітет статистики України" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Официальный веб-портал Государственной службы интеллектуальной собственности Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/plans_reports.html.

A. Khimchenko, O. Popovych

INNOVATIVE POTENTIAL OF GERMANY: THE USE OF EXPERIENCE IN UKRAINE

In this article the current state of innovation policy in Germany and the use of its experience in Ukraine are considered. Statistic information on the sources of funding is presented in details, as well as the number of government programs that promote research and development activity. On the base of analyzed data, the direct of innovative development of Ukraine is proposed.

Key words: innovation, innovative development, innovative policy, innovative products.

© А. Хімченко, О. Попович

Надійшла до редакції 27.09.2012

УДК 331.107

СПОЖИВЧИЙ КОШИК ПРАЦІВНИКА ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОЇ ДЕМОКРАТІЇ

ОЛЕКСАНДР ШЕМЯКОВ,

кандидат наук з державного управління, голова Донецької обласної організації профспілки "Радіоелектронмаш" України

У статті оцінено стан споживчого кошика працюючої людини в Україні. Розглядаються недоліки чинної практики формування прожиткового мінімуму і їх вплив на підвищення якості трудового життя людини. Установлено взаємозв'язок між підвищенням якості трудового життя й розвитком виробничої демократії.

Ключові слова: споживчий кошик, якість життя, виробнича демократія.

Постановка проблеми. Проведене теоретичне дослідження процесу демократизації взаємодії суб'єктів соціально-трудових відносин (СТВ) [1] указує на наявність в Україні проблеми становлення та подальшого розвитку виробничої демократії в уп-

равлінні соціально-трудовими відносинами, на вирішення якої впливає багато факторів. Як показує аналіз особливостей цієї взаємодії [2], в економічно розвинутих країнах розвиток виробничої демократії значною мірою залежить від дотримання суб'єкта-